

Project: De kunst van jezelf zijn

Literatuur

Identiteit, Groep 3-4

Identiteit staat voor eigenheid. Het ene lammetje rolt graag in de modder, terwijl het andere liever rustig in de wei staat te grazen.
Wat zijn jouw eigenschappen en kenmerken, of wat doe jij graag?
Aan de hand genomen door gedichten, liedjes en prentenboeken gaan de leerlingen dat op een speelse manier onderzoeken. Ze gaan zelf verhaaltjes verzinnen over dieren die liever wat anders doen dan gewoonlijk. Ook rijmen ze erop los en husselen ze gedichten door elkaar. Ze dragen tot slot eigen werk al dansend voor.

1. Informatie voor de leerkracht

Welkom!
Je gaat in de klas werken met het lesmateriaal van Cultuuronderwijs op zijn Haags (COH). Voor je aan de slag gaat leggen we je uit hoe je dit project tot een succes kunt maken.

Samen ontdekken
Onze cultuurlessen zijn gebaseerd op de didactiek van procesmatig werken, de leerlingen doorlopen hierbij een creatief proces. Zij worden zich bewuster van zichzelf en hun omgeving, en ontdekken op een speelse manier hun creatieve vermogen. Met als kern dat je als leerkracht samen met de leerlingen beleeft, beschouwt, verbeeldt, bedenkt en maakt.

Houdingsdoelen
Bij de introductie, oriëntatie en opdrachten worden kennisdoelen en vaardigheidsdoelen benoemd. Onderstaande houdingsdoelen gelden in het algemeen:

- De leerling toont zich nieuwsgierig en proactief.
- De leerling kan positief-kritisch reflecteren op eigen werk en op dat van anderen.

Tips en aanbevelingen

- We raden je aan meer te lezen over de opzet van COH en het DNA van COH.
- Bekijk vooral ook de instructiefilmpjes over creatief proces en filosofisch gesprek.
- Overleg en deel je plannen met de ICC'er of je cultuurcoach.
- Wij adviseren je het hele project van tevoren door te lezen om je goed voor te bereiden en de mogelijkheden te ontdekken die het project biedt.
- Je kunt het lesmateriaal ook downloaden en printen. Gebruik het digibord voor het beeldmateriaal.
- Als richtlijn adviseren wij om voor het doorlopen van het creatief proces in het hele project zes tot acht lesmomenten in te plannen. Alle projecten hebben een introductie, oriëntatie en drie opdrachten. Je kunt ervoor kiezen het lesmateriaal naar eigen wens aan te passen.
- Iedere opdracht heeft dezelfde opbouw: onderzoeken, uitvoeren en presenteren. De reflectievragen kunnen tijdens en na iedere fase van het creatief proces met de individuele leerling of de hele groep besproken worden.
- Nodig eens een kunstenaar in de klas uit. Die kan levendig en beeldend over zijn/haar/diens vak vertellen, aansluitend bij dit project. Het gerelateerde aanbod bij dit project vind je op onze site.
- Een bezoek aan een voorstelling, tentoonstelling of vaste collectie in een Haagse culturele instelling is ook van grote meerwaarde. Zie VONK voor het actuele aanbod.
- Bedenk ook van tevoren bij welke onderdelen je ouders en/of verzorgers kunt of wilt inschakelen. Het project gaat meer leven als er ook buiten de klas aandacht voor is.
- Maak foto's of filmpjes van de diverse presentatiemomenten en deel deze via de schoolwebsite, klassenapp of andere kanalen.

Projectspecifieke informatie

Over dit project

De leerlingen duiken aan de hand van een variatie aan gedichten en prentenboeken in het thema 'identiteit'. Ze onderzoeken hoe ze zich verhouden tot andere leerlingen.
In de introductie- en oriëntatiefase wordt de nieuwsgierigheid van de leerling gewekt door middel van een opdracht rondom het gedicht *Wie is wie*. Dat is een opmaat naar de eerste opdracht, waar het prentenboek *Kan een lammetje ook een varken zijn?* de leidraad vormt.
In de tweede opdracht ontdekken de leerlingen dat je trots mag zijn op wat echt eigen is. Ze onderzoeken wat eigen kenmerken en eigenschappen en ontdekken waar ze trots op zijn. Het project wordt afgesloten met een feestje voor zichzelf, met een husselgedicht, complimenten en een dansje.

Taalonderwijs
Wil je woorden uit dit project koppelen aan taalonderwijs? Raadpleeg dan de begrippenlijst.

Benodigdheden

Bij elke opdracht staat een opsomming van benodigdheden weergegeven.

2. Introductie

Hoofddoel kennis	De leerling legt uit wat eigenheid en identiteit zijn.
Hoofddoel vaardigheid	De leerling maakt dichtregels en verzint verhaaltjes.

Benodigdheden

- boek *Liever toch mezelf* van Giovanca Ostania
- lied *Liever toch mezelf* van Giovanca

Aan de slag in de klas

Het project kan op de volgende manieren worden geïntroduceerd:

Liever toch mezelf
1. Bekijk en bespreek de webpagina van het boek *Liever toch mezelf* van Giovanca Ostiana. Je vindt er onder meer een lespakket en illustraties en kleurplaten. De illustraties kun je op het digibord laten zien.

2. Beluister samen het lied: *Liever toch mezelf* Wat zou je allemaal willen wensen? Wat doe jij het liefste?

3. Oriëntatie

Benodigdheden

- het gedicht *Wie is wie* van Frank Eerhart

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste oriëntatieonderdelen: het filosofisch gesprek en het uitvoeren van de oriëntatieopdracht.

Het filosofisch gesprek

In de oriëntatiefase van de les voer je naar aanleiding van de introductie een filosofisch gesprek. Dit is belangrijk voor het creatieve proces. Je kunt het filosofisch gesprek natuurlijk ook tijdens de andere lesonderdelen inzetten. Stel hierbij (een aantal van) onderstaande vragen:

- Zijn we hetzelfde als we hetzelfde doen?
- Zou je soms graag een ander willen zijn?
- Waarom ben jij mij niet en ik niet jou?
- Wat is er bijzonder of 'eigen' aan jou?

Oriëntatieopdracht

Doorloop de volgende stappen:

Wie is wie

1. Lees het gedicht *Wie is wie* van Frank Eerhart voor.

   wie is wie
   als ik jou was en jij mij
   zou ik een zij zijn en jij een hij
   ik was klein en jij was lang
   jij was sterk en ik was bang
   ik was druk en jij was stil
   ik had een staart en jij een bril
   ik was dun en jij was dik
   maar jij bent jij en ik ben ik
2. Verken met de leerlingen het rijm en de rijmstructuur in het gedicht. Lees de eerste strofe nogmaals voor en vraag welke woorden op elkaar rijmen.
3. Probeer het gedicht uit te breiden. Dit kan klassikaal of in tweetallen. Ga op zoek naar rijmwoorden en maak daar een zin bij. Zoals:

   Ik hou van rood en jij van groen, jij houdt van stilzitten en ik van doen.
4. Het gedicht eindigt met de zin: maar jij bent jij / en ik ben ik. Wat vinden jullie daarvan?

Succescriterium	Bespreek met de leerlingen de opdracht(en): welke onderwerpen gaan zij onderzoeken de komende les of tijd? Formuleer vanuit het filosofisch gesprek en/of de oriëntatie-opdracht, samen met de leerlingen, een succescriterium waaraan zij werken. Een voorbeeld van een succescriterium bij dit project: De leerlingen kunnen zich in elkaar inleven, en op een fantasievolle manier spelen met kenmerken en eigenschappen bij het maken van dichtregels en het bedenken van verhaaltjes.

4. Opdracht 1: Ik ben het liefst mezelf

In deze opdracht staat het boek *Het lammetje dat een varken is* centraal. Het lammetje wil, net als de varkens, in de modder rollen. Zowel de varkens als de schapen begrijpen hem niet. Met dit boek als uitgangspunt kijk je met de leerlingen naar identiteit, uiterlijk en gedrag.

Subdoel kennis	De leerling legt uit dat dieren ook ieder hun eigen unieke kenmerken en eigenschappen hebben.
Subdoel vaardigheid	De leerlingen kunnen met behulp van hun verbeelding een nieuw dierenverhaal verzinnen.

Benodigdheden

- het prentenboek *Het lammetje dat een varken is* van Pim Lammers
- video *Het lammetje dat een varken is,* voorgelezen door juf Maartjes
- preview animatie *Het lammetje dat een varken is*
- bijlage 1. *Het lammetje dat een varken is* blz. 4-5
- bijlage 2. Werkblad gedicht *Anders* van Joke van Leeuwen

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoeken, uitvoeren en presenteren.

Onderzoeken

Doorloop onderstaande stappen om het project te onderzoeken:

In de modder

1. Laat bijlage 1 met blz. 4-5 uit het prentenboek *Het lammetje dat een varken is* zien op het digibord.
   Bespreek de illustratie met elkaar aan de hand van onderstaande vragen. Let op: lees de tekst nog niet voor.

- Wat zie je?
- Welke dieren zie je?
- Wie spelen er graag in de modder?
- Er is één lammetje dat in de modder ligt te rollen. Waarom doet hij dat denk je?

2. Bekijk nu het preview animatiefilmpje van het prentenboek. Zet de animatie even stil bij seconde 0:35 min. Bespreek met elkaar:
   Wat vind jij van het lammetje? en waarom vind je dat?

3. Lees nu het hele prentenboek *Het lammetje dat een varken is* voor.
   Laat de leerlingen reageren op het verhaal.

- Wat zou jij hebben gedaan als je de boer was?

Uitvoeren

Alles Anders

1. Lees en bespreek het gedicht *Anders* van Joke van Leeuwen.

   Als alles anders was
   dan het is
   als ik kon ademen als een vis
   als de zon groen was
   en ik blauw
   als vandaag toen was
   en ik jou
   als ik kon springen
   als een paard
   en ook zo'n vacht had
   en zo'n staart
   als ik kon vliegen
   als een mus
   Ja
   dan was alles
   Anders dus

2. Laat de leerlingen in tweetallen een eigen versie van het gedicht maken, door nieuwe mogelijkheden te bedenken. Rijmen mag, maar hoeft niet. Gebruik hiervoor het werkblad (bijlage 2).
   Deze opdracht kan natuurlijk ook klassikaal worden uitgevoerd.

Olifant in zee

Haal het verhaal van het prentenboek weer op. Laat de leerlingen in tweetallen een variant op het verhaal van het lammetje verzinnen: welk dier zou er nog meer op een andere plek willen zijn?
Bijvoorbeeld: een olifant die in zee zwemt met de dolfijnen, omdat zij/hij van waterballet houdt. Het mag natuurlijk ook over meerdere dieren gaan.
De leerlingen verzinnen samen een kort verhaaltje over dit dier. Ze kunnen daar (vooraf) een tekening of collage bij maken.

Presenteren

Hang het gemaakte werk op. Nodig de ouders/verzorgers uit. Vertel over het project, en wat er in de klas gedaan is. Laat de leerlingen hun verhaaltjes vertellen of hun zelfgemaakte versies van het gedicht *Anders* voordragen.
Tip: Laat de ouders/verzorgers ook een eigen versie van het gedicht maken.

Verdiepingsmogelijkheden
Lees en bespreek met elkaar het kleurrijke prentenboek *Donnie* van Lisa Maschlaupt of laat het filmpje *Donnie- Angelique Houtveen leest voor* zien.
Bespreek nogmaals:

Wat vind jij leuk om te doen?

Als ze een boek over jou zouden maken, waar zou het dan over gaan?

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Wat kun je nu vertellen of uitleggen over de betekenis van het woord *eigenheid*?
Reflectie proces	Wat is er allemaal bedacht, wat viel je op en waarom?

5. Opdracht 2: Best handig

Idje heeft lang haar, heel lang haar. Hij wil niet naar de kapper. Hoe overtuigt hij zijn moeder dat dat niet hoeft? Dat lukt als je je fantasie gebruikt en omdenkt. Het verhaal van Idje in deze opdracht heeft dat als rode draad.

Subdoel kennis	De leerling legt uit wat een kenmerk en/of een eigenschap is.
Subdoel vaardigheid	De leerling kan wat hij/zij/hen heeft ontdekt over zichzelf verwerken in een verhaaltje of zichzelf presenteren op een 'catwalk'

Benodigdheden

- het prentenboek *Idje wil niet naar de kapper* van Michael Middelkoop en Lisa van Winsen
- de YouTube-video waarin het verhaal van Idje wordt voorgelezen door actrice Nora el Koussour

Aan de slag in de klas

Onderzoeken

Idje's haar

1. Lees het boek *Idje wil niet naar de kapper* voor of bekijk de video op YouTube waarin het verhaal wordt voorgelezen. *De eigenwijze Idje wil niet naar zijn moeder luisteren. Zijn haar is heel lang, veel te lang vindt zijn moeder. Hij moet nodig eens naar de kapper. Maar Idje wil niet, hij vindt het juist handig. En verricht er uiteindelijk een heldendaad mee...*
2. Bespreek samen, aan de hand van het verhaal, het verschil tussen een kenmerk en een eigenschap. Vraag wat de leerlingen bijzonder aan zichzelf vinden of waar ze trots op zijn. Maak twee lijstjes: een met bijzondere kenmerken en een met bijzondere eigenschappen. En wat vinden anderen bijzonder aan jou?
3. Laat de leerlingen één kenmerk of eigenschap kiezen waar ze trots op zijn. Ze gaan bedenken wat voor bijzonders ze met hun kenmerk of de eigenschap kunnen doen. Laat de leerlingen dit voor zichzelf bepalen. Denk weer aan het verhaal van Idje. Overdrijven mag! Schrijf de bevindingen op.

Uitvoeren

Voer onderstaande opdrachten uit of maak een keuze.

De avonturen van
Het verhaal van Idje eindigt met de zin: *Volgens mij gaan Idje en zijn haar nog veel meer avonturen beleven.* Er zijn twee mogelijkheden:

- Bedenk samen met de leerlingen nog een of meer avonturen voor Idje; of
- laat de leerlingen in tweetallen een avontuur verzinnen met het eigen gekozen kenmerk of eigenschap. Gebruik hiervoor de bevindingen uit het onderzoek. Help de leerlingen met het verzinnen of opschrijven van hun verhaaltje. Laat ze er eventueel

een tekening bij maken.

Best handig
Gebruik de opbrengsten van het onderzoek en bereid samen een `catwalk show´ voor. De leerlingen verzinnen hoe ze één voor één over de catwalk kunnen lopen en hun bijzondere kenmerk of eigenschap kunnen presenteren.

Help de leerlingen met het opschrijven van aankondigingszinnen. Als het lukt op rijm. Bijvoorbeeld:

- Zie hier dit is Mila, ze houdt van in bomen klimmen, ze heeft altijd blaadjes aan haar kleren, maar ze kan wel goed ontsnappen aan boze beren.
- Daar komt Melle, hij kan moeilijk stilzitten, de juf heeft er soms last van, maar dat is wel waarom hij zo goed dansen kan.
- Hier zien we Ali, hij heeft heel lang haar dat golft als de zee, maar hij kan er heel goed vlechtjes en knotjes in maken.
- Kijk onze Meryem, ze heeft snelle voeten met wiebeltenen, struikelen kan ze erg goed, maar ook heel hard rennen als het moet.

Presenteren

Maak een keuze uit onderstaande mogelijkheden.

Andere avonturen
Laat de leerlingen die dat willen hun nieuwe zelfverzonnen avonturen vertellen.

Best Handig Show
Oefen de catwalk. Neem zelf de rol van presentator op je of laat de leerlingen dat om en om doen. Dragen de leerlingen iets bij zich, hebben ze er speciale kleren voor nodig?

Nodig de ouders/verzorgers of een andere klas uit. En de show kan beginnen! De leerlingen worden om de beurt aangekondigd.

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Hoe heeft het verhaal van Idje je geholpen met het onderzoeken van je eigen bijzondere kenmerken of eigenschappen?
Reflectie proces	Wat ontdekte je over jezelf of je klasgenootjes dat je nog niet wist?

6. Opdracht 3: Vier jij jezelf?

Bij deze opdracht gaan de leerlingen op verschillende manieren aan de slag met het gedicht *Manieren om jezelf te vieren*. Ze maken hier variaties van door te husselen en vullen het gedichtje aan met een compliment. Ze dragen alle versies voor.

Subdoel kennis	De leerling legt uit dat je zelf betekenis aan een gedicht kunt geven.
Subdoel vaardigheid	De leerling kan spelen met woorden en ritme.

Benodigdheden

- de plintposter met het gedicht *Manieren om jezelf te vieren* van Kate Schlingemann
- bijlage 3. Knipblad met het gedicht *Manieren om jezelf te vieren* (print voor elke leerling of per groepje)
- voldoende blanco A-4 vellen, waarop de stukjes geplakt kunnen worden
- lijmstiften

Aan de slag in de klas

Onderzoeken

Ik ben uniek
In dit project hebben we het gehad over identiteit en eigenheid. Bespreek de ervaringen nogmaals. Bijvoorbeeld aan de hand van een aantal van onderstaande vragen:

- wat betekent 'jezelf zijn'?
- Als je een ander tegenkomt, weet die dan altijd meteen wie jij bent? Hoe komt dat?
- Als de ander jou niet kent, wat zou diegene dan over jou willen weten?
- Waarin ben jij uniek?
- Op welke eigenschap(pen) ben je trots?
- Wat doe je graag?
- Welke kenmerken heb je die bijzonder zijn?

Wals dans

1. Bekijk met elkaar (een stukje van) de video Generation PEP 'Dance 10000' op Vimeo. Welke bijzondere eigenschap heeft het meisje?
2. Lees het gedicht *Manieren om jezelf te vieren* voor, hang de Plint-poster in de klas of toon die op het digibord.

   Manieren om jezelf te vieren
   spring ruis
   zing druis
   jubel juich
   zwier fluit
   wals dans
   fonkel pret
   pirouet
   op je bed
   uit je dak
   blote voet
   hoge hak
   in het gras
   veters los
   uit de pas
   duikel hos
   vier je vrij
   vier je blij
   of
   met mij

   gedicht: Kate Schlingemann

Vier je blij

1. Bespreek dat we allemaal uniek zijn. En we zijn allemaal bijzonder. Maar dat zeggen we niet altijd tegen elkaar. Het is heel fijn en leuk om een complimentje te krijgen en te geven.

2. Bedenk met elkaar zoveel mogelijk complimenten, en schrijf ze op. Denk aan mooi, knap, lief slim, etc. Bespreek welke complimenten over het uiterlijk (hoe je eruit ziet) gaan en welke over het innerlijk (hoe je bent).

Uitvoeren

Manieren om te vieren
Deze opdracht kan klassikaal of, als de leerlingen al voldoende kunnen lezen, in groepjes. Met de woorden en zinnetjes uit het gedicht *Manieren om jezelf te vieren* gaan de leerlingen, door te husselen, nieuwe gedichtjes maken voor zichzelf. Gebruik hierbij het knipblad. Knip van tevoren de woorden of zinnetjes los, of laat de leerlingen het zelf doen. Zorg voor voldoende blanco A4-vellen papier. Maak een keuze uit onderstaande mogelijkheden.

Met de hele groep:

1. Lees eerst alle stukjes voor. Laat de leerlingen onderzoeken, dit mag ook willekeurig zijn, in welke volgorde de tekstjes onder elkaar mogen. Ze hoeven niet alle woorden of zinnetjes te gebruiken.
2. Lees het resultaat voor. Hoe klinkt het? Willen jullie nog iets veranderen? Als iedereen tevreden is worden de zinnetjes op een A4-vel papier geplakt. Dit kan meerdere keren herhaald worden. (gebruik dan meer knipvellen) Bespreek de verschillen met elkaar.
3. Maak nog meer variaties door er ook zelf woordjes of zinnetjes bij te verzinnen. Verwerk ook een of meer complimenten in het gedicht.

In kleine groepjes:

1. Laat de leerlingen in hun groepje overleggen in welke volgorde ze de stukjes willen leggen. Ze leggen de strookjes van boven naar beneden. Ze hoeven niet alle woordjes of zinnetjes te gebruiken. Als ze het samen eens zijn, plakken ze de stukjes op het vel papier.
2. Laat de leerlingen een compliment verwerken in een extra regel voor het gedicht.
3. De leerlingen spreken af wie van het groepje straks mag voorlezen.
   Loop intussen rond en help de groepjes, bijvoorbeeld bij het oefenen van het voorlezen.

Tip: Is het te lastig, maak er dan een spel van. Laat de leerlingen de zinnen in willekeurige volgorde opplakken en lees de resultaten voor. Hoe klinkt dat?

Presenteren

De leerlingen sluiten het project af met een feestje voor zichzelf. Ze dragen bijvoorbeeld al dansend hun zelfgemaakte gedichten voor.

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Van welke complimenten word jij heel vrolijk?

Evalueren

Eindreflectie: zelfregulatie terugkijkend	Wat hebben jullie allemaal ontdekt over het begrip `eigenheid'?
Eindreflectie: zelfregulatie vooruitkijkend	Welke prentenboek of gedicht wil je nog eens lezen?